

Yhteisön toimintakulttuuri kiusaamisen ehkäisemisessä ja hyvinvoinnin edistämisessä

Tavoitteena turvallisuus - kiusaamisväkivalta on ehkäistävissä
Lahti 9.4.2019

Tuija Ukskoski

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
OPETTAJANKOULUTUSLAITOS

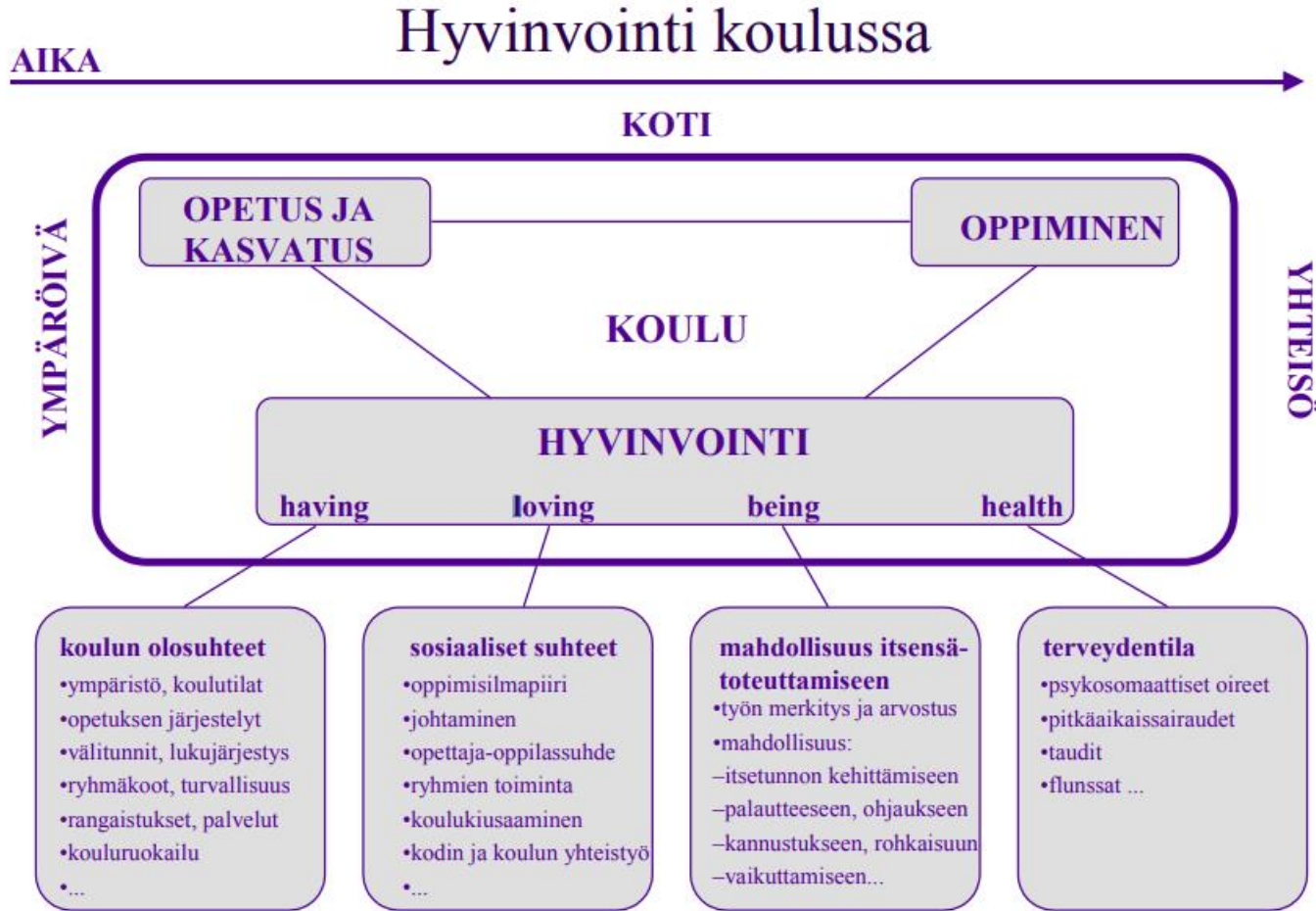
Hyvinvointia oppivassa yhteisössä - POPS2014

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnot ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

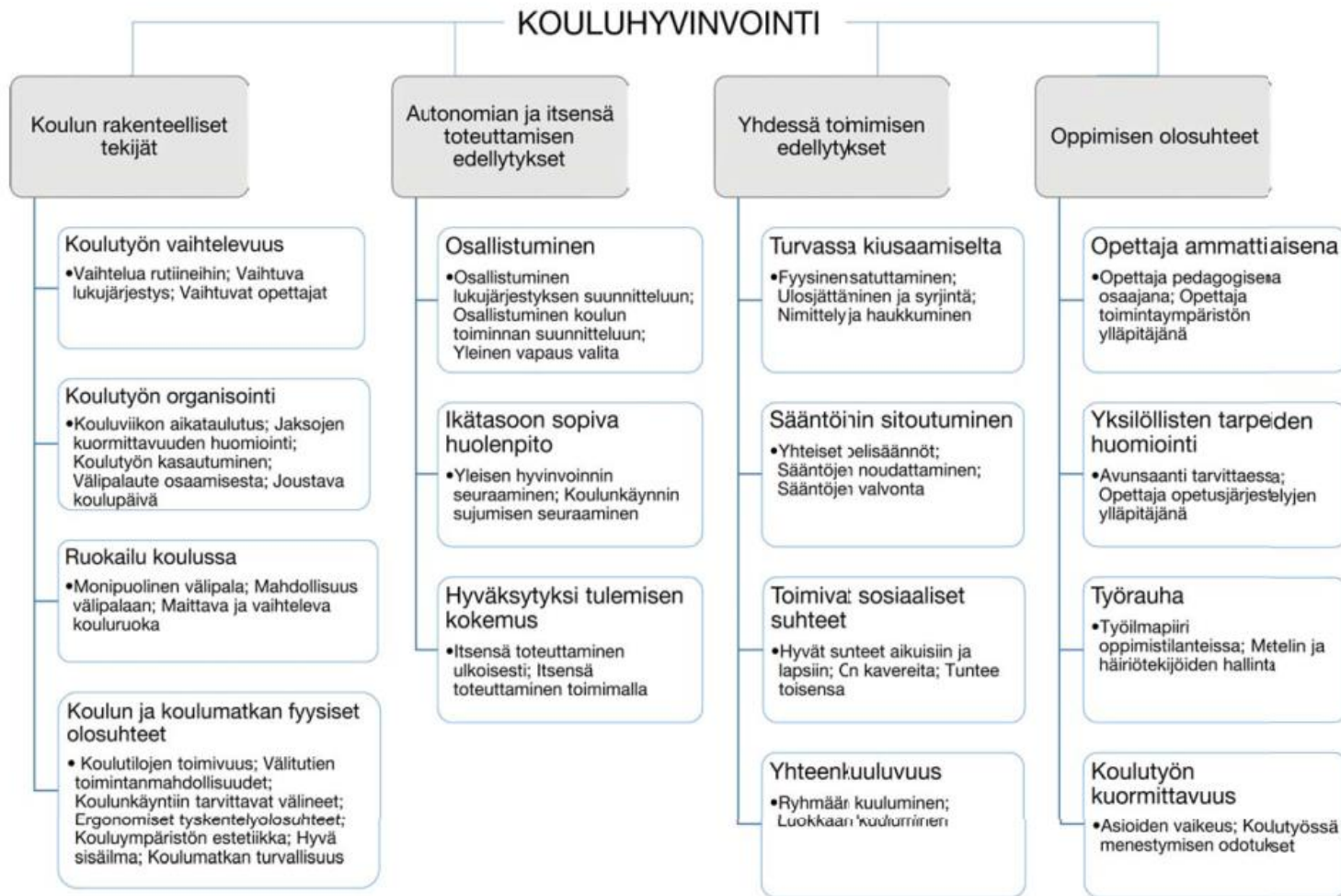
Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat	25
4. Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuri	26
4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen	26
4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	26
4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat.....	29
4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet.....	31
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat	33
5. Oppimista ja hyvinvointia edistävä koulutuksen järjestäminen	34

Kuvio 1. Koulun hyvinvointimalli Konu 2002, 42

KUVIO 1. Kouluhyvinvointi lasten kuvaamana

(Välivaara, Paakkari, Aro & Torppa 2018)

Kiusaaminen hyvinvointia uhkaavana ilmiönä

Kiusaaminen

- ✧ on uhka niin psyykkiselle, fyysiselle kuin sosiaaliselle terveydelle ja hyvinvoinnille
- ✧ voi heikentää koulumotivaatiota ja itsetuntoa sekä vaurioittaa turvallisuuden tunnetta
- ✧ voi aiheuttaa eristäymistä, yksinäisyyttä, masennusta, epäsosiaalista käyttäytymistä sekä psykosomaattisia sairauksia.
- ✧ estää yksilöä olemasta osa sosiaalista yhteisöä ja sen vuorovaikutusta
- ✧ aiheuttaa pahimmillaan elinikäisiä seurauksia niin kiusatulle kuin hänen kiusaajalleenkin
- ✧ vaikuttaa yhteisön ilmapiiriin

(Banks 1997; Kannas, Välimaa, Liinamo & Tynjälä, 1995; Salmivalli 2005; Pörhölä 2008; Pörhölä & Kinney 2010, 9–10; Ryan & Smith 2009)

Kiusaamisesta lukuina

- ✧ Noin 545 000 peruskoululaista v 2018
- ✧ Esimerkkinä Kouluterveyskysely v 2017, perusopetuksen 4. ja 5. luokka
 - kysyttiin mm. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa
 - Vastaajista yli 7%:a on kiusattu vähintään kerran viikossa
- ✧ YLEISTYS
 - 5% kiusattuja, luku vaihtelee eri lähteiden ja tutkimusmenetelmien mukaan 5-15%)
 - väh. kerran viikossa
 - koko ikäluokasta vähintään kerran viikossa kiusattu (v 2018)
27250 lasta ja nuorta

Kouluterveyskyselyn tulokset 2017. Perusopetus 4. ja 5. luokan oppilaat:

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=199261&mittarit_2=199681

Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset [verkkajulkaisu].

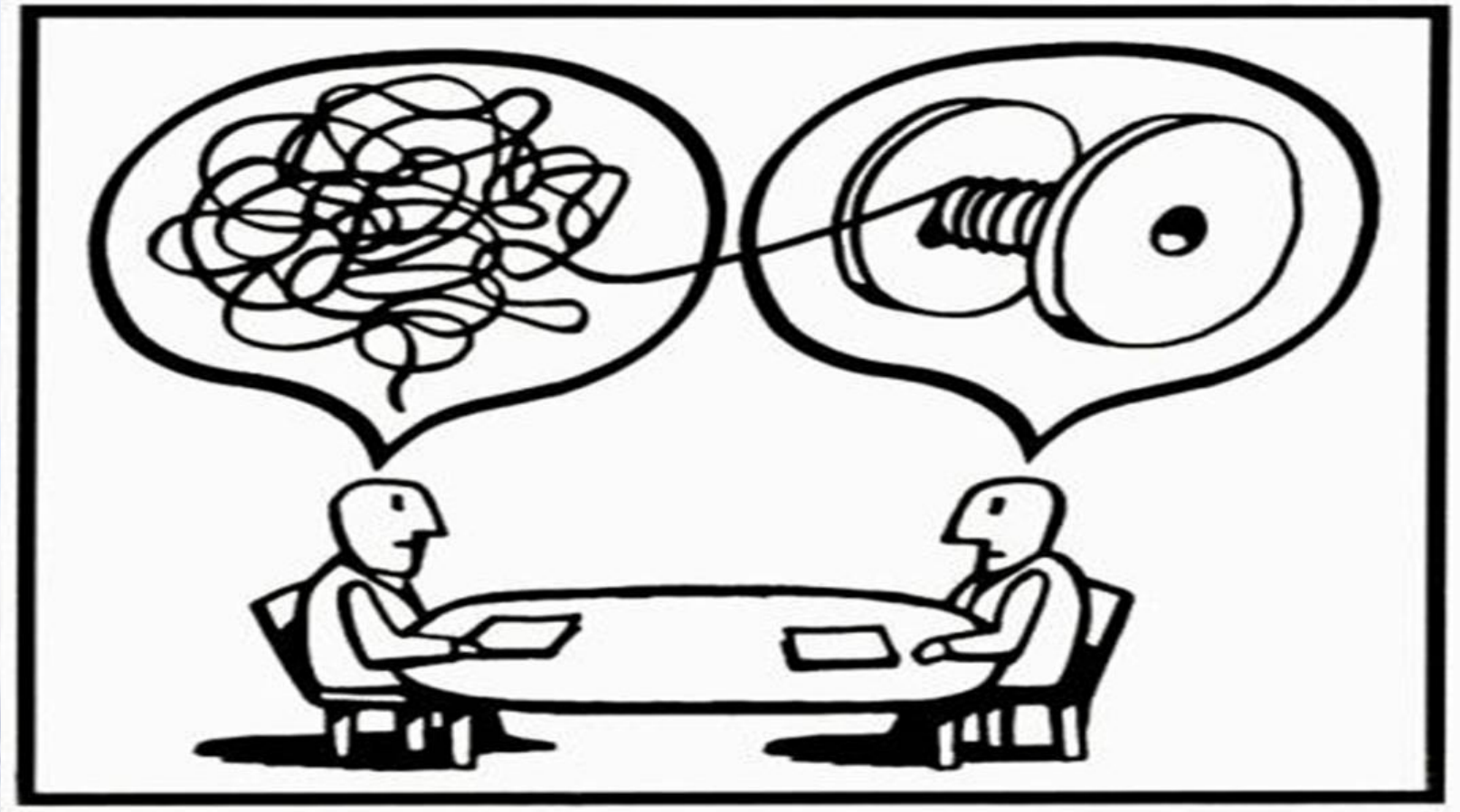
ISSN=1796-3796. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.4.2019].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kjarj/2018/kjarj_2018_2019-02-12_tie_001_fi.html

Opettajien kertomaa: toimintamalleja ja –tapoja löytyy...

- Oppilashuolto sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuki (ja näihin liittyvät tiedonsiirtopalaverit)
- Koulujen kriisisuunnitelmassa kuvattu toimintamalli kiusaamistapauksiin
- Nuorisotyön ja nuorisotekijäharjoittelijoiden osaamisen hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämisessä
- ”Saattaen vaihtaminen” alakoulusta yläkouluun
- Kummioppilastoiminta
- Ryhmäyttämispäivät ja –tapahtumat
- Luokan ilmapiirin rakentaminen
- Ryhmätyötaitojen kehittäminen
- Oppilaisiin tutustuminen
- Luokanopettajien, luokanvalvojien, opinto-ohjaajien terveydenhoitajien tai muun henkilöstön kiusaamiseen ja hyvinvointiin liittyvät kyselyt ja selvitykset sekä niiden hyödyntäminen
- Verso (Verso-ohjelma), joka on oppilaiden keskinäiseen vertaissovitteluun perustuva menettelytapa
- Kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma KiVa Koulu®
- Tukioppilastoiminta (Tukioppilastoiminta)
- LionsQuest, joka on tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen mutta myös muita elämisentaitoja kehittävä ohjelma
- Koti-koulu yhteistyö

Mistä puhutaan kun puhutaan kiusaamisen tunnistamisesta, siihen puuttumisesta, sen ennalta ehkäisemisestä

Mikä tutkitusti toimii tai ei toimi?

- ✧ Mikään yksittäinen malli, interventio tai kiusaamisen vastainen ohjelma ei toimi jokaisessa koulussa (Cross & Barnes, 2014; Søndergaard, 2014)
 - oma toimintaympäristö ja -kulttuuri
 - paikalliset olosuhteet
 - Kiusaaminen ilmiönä kompleksinen, dynaaminen ja alati muuttuva, kulttuuriin sitoutunut ongelma

- ✧ Viimeisin tutkimustieto painottaa koko yhteisön osallistumista kiusaamisen ehkäisemiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen (Ahtola, et al., 2012; Ansary et al., 2015; Søndergaard, 2014; Cross & Barnes, 2014; Swearer et al., 2010)

- ✧ Opettajat ja koko moniammatillinen henkilöstö avainasemassa
 - koulun muuttaminen onnistuu vain opettajien sitoutumisen ja toiminnan kautta (Fullan 2016; Macklem 2003, 115) .

Yhteisön toimintakulttuurin kehittäminen (Ukskoski 2018; 2019)

Oleellisia tekijöitä toimintakulttuurin kehittämisessä

- 1) Olemassa oleva osaaminen
- 2) Luottamus
- 3) Asiantuntijatyön emotionaalisuus
- 4) Yhteinen suunta
- 5) Eritahtisuus
- 6) Pedagoginen,
jaettu johtajuus

Kohti kouluhyvinvointia (Ukskoski 2013; Ukskoski-Ahonen 2011)

Aluksi: “Epätoivoinen tulipalojen sammuttelu”

Olennaista kehittämistyössä oli se, että mitään valmista mallia, materiaalia tai ohjelmaa ei tuotu kouluihin

→ alku-/nykytilan kartoitus

- ✧ Omat kokemukset ja oma osaaminen (yksilö yksin)
- ✧ Kouluhyvinvointi nähdään kiusaamisen kautta
- ✧ Yhteisen tavoitteen puute/ näkymättömyys
- ✧ Vaikeus kohdata kiusaamistilaita
 - Mikä on kiusaamista? Mikä ei?
 - Milloin puututaan? Miten puututaan?
- ✧ Hämmennys, epäily
- ✧ **“konkretian kaipuu”** –valmis malli tai ohjelma!

Kohti kouluhyvinvointia (Ukskoski 2013; Ukskoski-Ahonen 2011)

Koulutuksen kuluessa: ”Sukellus pintaa syvemmälle”

- ❖ Keskustelua, kokemusten jakamista
- ❖ Teoriaperustan (asiantuntijuuden) rakentamista
- ❖ Arvokeskustelua
- ❖ Luottamuksen rakentumista
- ❖ Muotoutui ”**pedagoginen keskustelu**”
- ❖ Hahmottui epävirallinen vs. virallinen kulttuuri
- ❖ Rakennettiin yhteistä toimintakulttuuria

Kohti kouluhyvinvointia (Ukskoski 2013; Ukskoski-Ahonen 2011)

Koulutuksen loppuvaiheessa:

“Silmiä kirvelevä suolavedessä uinti”

- ✧ Yhteisössä jaettu ymmärrys kiusaamista ja oppilaiden hyvinvoinnin edistämisestä
- ✧ Ymmärrys kiusaamisesta laajeni
- ✧ Ymmärrys kouluhyvinvoinnista laajeni
- ✧ Omat ja yhteisön osaamisen puutteet tunnistettiin
- ✧ Loppukeskustelussa kuvattiin koulutuksen tuoneen mm. oivaltamisen iloa, rentoutta...
- ✧ Ammatillisen hyvinvoinnin lisääntyminen
- ✧ Helpotus ja voimaantumisen tunne

Koulujen malleja, toimintatapoja ja ohjeita...

- ✧ Jkl pops – hyvinvointi ja turvallinen arki
 - <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/jyvaskyla/hjt2>

- ✧ Tikkakosken yhtenäiskoulu - kiusaaminen
 - <https://peda.net/jyvaskyla/tikkakoskenyhtenaiskoulu/hyva-tietaa2/koulukiusaaminen>

- ✧ Puuppolan koulu – toimintaohjeita ja koskemattomuusperiaate
 - <https://peda.net/jyvaskyla/puuppolankoulu/hooltajalle/yleisi%C3%A4-ohjeita/tkhju>
 - <https://peda.net/jyvaskyla/puuppolankoulu/hooltajalle/yleisi%C3%A4-ohjeita/k>

Lopuksi...

(Ukskoski 2013; 2018; 2019)

- ✧ Hyvinvointia ja kiusaamista tulee tarkastella koulun arjessa, ei pelkästään tutkijoiden määrittelemänä ilmiönä
- ✧ Koulun kehittämisessä on toistaiseksi pitäydytty paljolti perinteisissä pedagogisissa ja/tai ainelähtöisissä tarkasteluissa, koulun kehittämiseen ja uudistamiseen tarvitaan uusia, moniammatillisia näkökulmia ja rohkeita tutkimusperustaisia kokeiluja
- ✧ Opettajien perinteisestä täydennyskoulutuksesta kouluhenkilöstön osaamisen kehittämiseen asiantuntijayhteisön rakentamisen lähtökohdista

...Lopuksi

(Ukskoski 2013; 2018; 2019)

- ✧ Opetussuunnitelmaudistus haastaa koulun organisaationa ottamaan vastuuta sen moniammatillisen henkilöstön yhteisöllisestä ja hyvinvointia edistävän toimintakulttuurin kehittämisestä
- ✧ Toimintakulttuurin kehittäminen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti, kiusaamista ennalta ehkäiseväksi ja hyvinvointia edistäväksi tulee olla jatkuvaa arjen työtä

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnot ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

POPS 2014

Kirjallisuutta

Ahtola, A., Haataja, A., Karna, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2012). For children only? effects of the KiVa antibullying program on teachers. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 28(6), 851-859. doi:10.2353/1495; EJ969100

Ansary, N. S., Elias, M. J., Greene, M. B., & Green, S. (2015). Guidance for schools selecting antibullying approaches: Translating evidence-based strategies to contemporary implementation realities. *Educational Researcher*, 44(1), 27-36. doi:10.3102/0013189X14567534

Cross, D., & Barnes, A. (2014). One size doesn't fit all: Re-thinking implementation research for bullying prevention. In Robin May Schott, & Dorte Marie Søndergaard (Eds.), *School bullying: New theories in context* (pp. 405-418) Cambridge University Press.

Fullan, Michael. 2016. *The New Meaning of Educational Change*. 5th ed. New York: Teachers College Press.

Harinen, P. & Halme, J. (2012). *Hyvä, paha koulu: Hyvinvointia hakemassa*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 56. Helsinki: Suomen UNICEF.

Jukarainen, P., Syrjäläinen, E., & Värri, V. M. (2012). Kohti turvallista ja hyvinvoivaa koulua: valvontaa, vastuuta ja elämää erilaisuuden kanssa. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 43 (2012): 3*.

Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A., & Tynjälä, J. (1995). *Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta euroopassa ja kanadassa* [pupils' experiences about welfare and bullying at school in europe and canada]. [Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. WHO-Koululaistutkimus] , 131-149.

Konu, A. (2002). *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. Tampere University Press.

Kouluterveyskyselyn tulokset 2017. Perusopetus 4. ja 5. luokan oppilaat:

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=199261&mittarit_2=199681

Pörhölä, M. (2008). *Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – Miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaisuuksille?* Teoksessa; M. Autio, K. Eräranta & S. Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus?* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaain Neuvottelukunta ja Stakes, 94–104.

...Kirjallisuutta

- ❖ Pörhölä, M., & Kinney, T. A. (2010). *Bullying: Contexts, consequences, and control*. Barcelona: Editorial Aresta. Retrieved from <https://jykdok.linneanet.fi/vwebv/holdingsInfo?bibId=1153793>
- ❖ Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa : : Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys /*. Jyväskylä: PS-kustannus, Ryan, W., & Smith, J. D. (2009). Antibullying programs in schools: How effective are evaluation practices? *Prevention Science*, 10(3), 248-259. doi:10.1007/s11121-009-0128-y
- ❖ Søndergaard, D. M. (2014). From technically standardised interventions to analytically informed, multi-perspective intervention strategies. In Robin May Schott, & Dorte Marie Søndergaard (Eds.), *School bullying: New theories in context* (pp. 389-404). Cambridge: Cambridge University Press.
- ❖ Swearer, S. M., Espelage, D. L., Vaillancourt, T., & Hymel, S. (2010). What can be done about school bullying? *Educational Researcher*, 39(1), 38-47. doi:10.3102/0013189X09357622
- ❖ Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset [verkkojulkaisu]. ISSN=1796-3796. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.4.2019].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kjarj/2018/kjarj_2018_2019-02-12_tie_001_fi.html
- ❖ Ukskoski T. (2019). Teachers' In-Service Training and Sensemaking for Intervening and Preventing School Bullying. Conference Paper, ECER 2019.
- ❖ Ukskoski T. (2018). Making sense and enhancing teachers' collaborative expertise in school well-being. Conference Paper EARLI 2018.
- ❖ Ukskoski, T. (2013). Kohti kouluhyvinvoinnin yhteisöllistä asiantuntijuutta – Koulukiusaamisen ehkäisemisen interventio perusopetuksessa. *Kasvatus*, 4(2013), 352-366.
- ❖ Ukskoski-Ahonen, T. (2011). Towards well-being at school with integrative pedagogy. In *Proceedings of ICERI2011 Conference. 14th-16th November 2011, Madrid, Spain. ISBN 978-84-615-3324-4*. IATED.
- ❖ Välijärvi, J. (2015). Peruskoulun rakenteet ja toiminta. Teoksessa J. Välijärvi & P. Kupari (toim.) Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:6, 178–231.
- ❖ Väliavaara, H., Paakkari, L., Aro, T., & Torppa, M. (2018). Kouluhyvinvointi oppilaiden kuvaamana. *Kasvatus*, 49(1), 6-19.

*Kiitos
mielenkiinnostasi!*

tuija.ukskoski@jyu.fi

www.jyu.fi/edu/laitokset/okl

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
OPETTAJANKOULUTUSLAITOS